

2026-10-25

Till stadsbyggnadsnämndens ledamöter och ersättare i Stockholms stad

Kopia:

stadsbyggnadskontoret@sbk.stockholm.se

stockholm@lansstyrelsen.se

Kristinedal 8, Sandsborgsvägen 44, Gamla Enskede. Rivning av byggnad. Sbk dnr 2025-20181

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har tagit del av aktuella handlingar i ärendet, bland annat stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat 2026-10-01 där ansökan om rivningslov för rubricerade byggnad föreslås beviljas. Föreningens ändamål är bland annat att slå vakt om vårt byggda kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen. Föreningen anför följande utifrån sitt verksamhetsområde.

Sammanfattning

SBF avstyrker med kraft det föreslagna rivningslovet av följande skäl:

- Konstgjuteriet är ett unikt kulturarv, där byggnadens utformning och historia är nära sammanvävd med verksamheten. En stor del av värdet handlar således om kombinationen av en unik verksamhet i en för verksamheten särskilt utformad byggnad på denna plats.
- En rivning av byggnaden är lagstridig. Den strider mot förvanskingsförbudet och varsamhetskravet plan- och bygglagen, PBL, 8 kap 13 och 14 §§ och mot förbudet att ge rivningslov om byggnadsverket bör bevaras på grund av byggnadsverkets eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde. Man kan också hävda att en rivning indirekt strider mot riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården eftersom mindre industrier försvinner i snabb takt i staden och konstgjuteriet är ett ypperligt exempel på en sådan äldre mindre industri.
- Det av riksdagen antagna nationella miljökvalitetsmålet ”God bebyggd miljö” och det Arkitekturpolitiska målet bör beaktas i praktisk ärendehantering.

Herman Bergmans Konstgjuteri är ett unikt sammanhållet kulturarv

Gjuteriet grundades 1895 och är Skandinavians största konstgjuteri. Här har offentliga skulpturer framställts av många av 1900-talets mest kända konstnärer. Gjuteriet har funnits på nuvarande plats sedan 1949 och verksamheten präglas av en nedärvd och gedigen hantverkskunskap. Byggnaden, med vissa om- och tillbyggnader under 1950- och 60-talen, är en välbevarad tidstypisk enkel industribyggnad med 50-talskaraktär. Byggnaden har uppförts och utformats för att passa produktionen, vilket bland annat framgår av olika hushöjder och olika karaktär på byggnadens delar. Exteriören vittnar därför tydligt om verksamheten. Interiören är helt präglad av anordningar för verksamheten, även ursprungliga anordningar som inte används idag.

I den antikvariska konsekvensbeskrivningen anges att ”utan rangordning har de alla [speciella byggnadsanknutna anordningar för verksamheten] stor betydelse för den starka autenticiteten som finns i rummen och som är starkt bidragande till att lokalerna är industrihistoriskt intressanta.” Som en samlad bedömning anges i konsekvensbeskrivningen att ”Rivningen av befintlig byggnad innebär att merparten av de kulturvärden som identifierats i den antikvariska förundersökningen utgår.”

Gjuteriets verksamhet representerar ett enastående kulturhistoriskt och historiskt värde. Byggnaden skapad för verksamheten och med historiska skikt i interiören har ett högt historiskt och kulturhistoriskt värde och utgör därför en viktig del av det kulturhistoriska värdet. En stor del av värdet handlar således om kombinationen av en unik kvalificerad verksamhet i en särskilt för verksamheten utformad byggnad på denna plats. Även om verksamheten skulle kunna flytta till annan plats skulle rivningen av byggnaden därför innebära att en stor del av detta värde skulle gå förlorat.

En rivning av byggnaden är lagstridig

En rivning av byggnaden innebär förvanskning av en kulturmiljö som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt och strider därmed mot plan- och bygglagen, PBL, 8 kap 13 §. Även varsamhetskravet enligt PBL 8 kap 14 § är tillämpligt i detta fall.

Lagregeln i PBL för att neka rivningslov har numera ersatts av en skarpare formulering. I 9 kap 75 § anges att rivningslov inte får ges ”om byggnadsverket bör bevaras på grund av byggnadsverkets eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde”. Ett rivningslov för byggnaden strider mot denna paragraf.

I riksintressebeskrivningen för Enskede anges inte industrier som uttryck för riksintresset. Däremot anges det som ett uttryck för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården: ”Industrimiljöerna som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet”. Stockholm var länge under 1900-talet en betydande industristad. Mindre industrier från efterkrigstiden försvinner dock numera från Stockholmsområdet, vilket innebär skada på riksintresset. Denna negativa utveckling bör ses i ett brett perspektiv och inkludera även Stockholms ytterområden. Det innebär att industrier som berättar om stadens historia bör värnas utifrån riksintresset även i en närliggande stadsdel som Enskede.

En rivning av byggnaden strider mot nationella mål

Enligt det nationella miljö kvalitetsmålet ”God bebyggd miljö” anges att ”Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas”. Enligt det arkitekturpolitiska målet, baserat på utredningen ”Gestaltad livsmiljö” ska ”estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas”. Vidare anges att ”det offentliga agerar förebildligt”. Dessa mål är antagna av riksdagen som riktmärken för ärendehantering. Att riva konstgjuteriets anrika byggnad står i direkt motsats till dessa övergripande mål och innebär att staden agerar tvärtom mot målet att som offentlig part agera förebildligt.

Avslutande kommentar

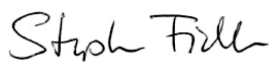
Fastighetsägaren har sagt upp gjuteriet från och med årsskiftet. Verksamhetens art innebär mycket speciella krav på byggnaden. Ännu finns ingen lösning i sikte på lokalfrågan och det finns därför i värsta fall risk att företaget tvingas lägga ner verksamheten. (SvD 19 oktober

2026). Detta skulle innebära förlust av en kulturhistoriskt mycket värdefull verksamhet som bland annat svarar för att våra offentliga miljöer berikas med konst. Svenska byggnadsvårdsföreningen uppmanar stadens politiker att tänka om!

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Ulrika Lindh
Styrelseordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adjungerad styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering.